

Een vakbondsactie in Polen, waar het middenveld wordt gecriminaliseerd. [blg](#)

Als het middenveld krimpt, groeit het populisme

Kathleen Van Brempt en **Hannelore Goeman** zien dat middenveldorganisaties in heel Europa alarm slaan. Populisten hebben het steeds meer op hen gemunt, en dat is verontrustend.

KATHLEEN VAN BREMPT & HANNELORE GOEMAN

Wie? Europees en Vlaams Parlements lid (beiden SP.A).

Wat? De volgende Vlaamse regering moet het middenveld beschermen en financieel blijven ondersteunen.

Het Vlaamse middenveld vreest het slachtoffer te worden van besparingen, bleek deze week uit een open brief van 78 organisaties van diverse pluimage. In de onderhandelingsnota

van de N-VA over integratie staat dat organisaties 'gebaseerd op herkomst of levensbeschouwing' niet langer ondersteund zullen worden door Vlaanderen. De Vlaams-nationalisten kregen bijval van Open VLD-Kamerlid Vincent Van Quickenborne, die via Twitter reageerde op de brief. In een reactie benadrukte hij het 'primaat van de politiek'. Lees: wij beslissen, gij moet zwijgen.

Niet alleen in Vlaanderen slaakt het middenveld een noodkreet. In heel Europa komen middenveldorganisaties in het vizier van populistische en nationalistische partijen. Waar populistische partijen sterk staan, staan middenveldorganisaties zwak. Het verband tussen het opkomende populisme en het afkalvende middenveld is op zich niet zo merkwaardig. Populistische partijen beweren de legitieme stem te zijn van 'het volk', dat onderdrukt wordt door een corrupte 'elite van het establishment'. Populisten geven de indruk rechtstreeks met hun kiezers te spreken via Twitter en andere socialemediakanalen. Zo wekken ze de schijn dat iedereen een directe impact kan hebben op het beleid. Ze omzeilen bewust alle kritische intermediairen, zoals de pers en het middenveld.

Dat is een heel andere aanpak dan die van de liberale democratie, die gebaseerd is op pluralisme. Verschillende groepen mensen met verschillende waarden, belangen en politieke overtuigingen proberen vreedzaam samen te leven. De grondwet en rechtsstaat beschermen dat pluralisme. Tussen de kiezer en de politieke vertegenwoordigers bevinden zich intermediairen, zeg maar verbindingsofficieren, die permanent de belangen van die verschillende groepen verdedigen. Dat zijn de vakbewegingen, de ngo's, het verenigingsleven, kortom het middenveld.

Maar één soort Vlaming?

Van de Europese Raad verwachten we een politieke verklaring of een charter over de burgerbetrokkenheid in de EU

Alexis de Tocqueville schetst hoe belangrijk het middenveld is voor een liberale democratie in *Over de democratie in Amerika* (1835). De Tocqueville schrijft dat individuele burgers zwak staan en onmachtig zijn als ze er niet in slagen elkaar te helpen. 'In democratische landen is de wetenschap van vereniging de moederwetenschap', schreef hij bijna 200 jaar geleden. 'De vooruitgang van alle andere hangt af van de vooruitgang van die ene.'

Dat pluralisme van de liberale democratie staat in schril contrast met het wereldbeeld van populistische partijen. Zij schilderen de kiezer af als één homogene, ondeelbare groep. Dat is ook de reden waarom volksnationalisten zo gevoelig zijn voor populisme. Er is maar één soort Vlaming en die Vlaming beschikt over één duidelijke Vlaamse identiteit. Die Vlaming heeft maar één belang en dat is het Vlaamse belang. Voor pluralisme is er weinig tot geen plaats.

Uit onderzoek van het Centre of Economic Policy Research uit 2018 in achttien Europese landen met populistische partijen, blijkt dat individuen die lid zijn van een vereniging minder makkelijk stemmen voor populistische partijen. In landen waar populistische partijen aan de macht waren, zijn minder mensen lid van de vakbond. En populistische partijen krijgen makkelijker steun in landen waar het traditionele middenveld verzwakt, bij gebrek aan 'verbindingsofficieren' die burgers een ideologisch anker kunnen geven. Dat gebeurt vooral na belangrijke maatschappelijke schokgolven, zoals een financiële crisis.

Ernstige bedreiging

Middenveldorganisaties vormen dus een rechtstreekse bedreiging voor populistische partijen in Europa. Niet verwonderlijk dat populistische partijen hen de oorlog hebben verklaard. In landen als Hongarije en Polen, waar populistische partijen aan de macht zijn, worden middenveldorganisaties gecriminaliseerd of financieel drooggelegd. Telkens weer is het de bedoeling het pluralisme te ondergraven. Diezelfde dreiging schuilt in het voorstel van de N-VA om middenveldorganisaties verplicht te laten fuseren. Zo wordt de pluralistische diversiteit vernietigd.

De verzwakking van het middenveld is een ernstige bedreiging voor de liberale democratie. Aanvallen op het middenveld moeten dan ook alle alarmbellen doen rinkelen.

Een bloeiend middenveld behoort tot de Europese grondrechten. Het is verankerd in artikel 12 van het Handvest van de Grondrechten van de EU, dat de vrijheid van vereniging garandeert. In het kader van de bescherming van de democratie en de rechtsstaat is het dan ook van het allergrootste belang dat Europa een legale basis creëert om het middenveld te beschermen. Een analyse van de gezondheid van het middenveld en van de impact van nieuwe wetgevingen in de lidstaten die het werk van ngo's bemoeilijken of onmogelijk maken, moet daarom een essentieel onderdeel worden van het democratische scorebord dat de Commissie jaarlijks wil opstellen. Ook van de Europese Raad verwachten we een politieke verklaring of een specifiek charter over de burgerbetrokkenheid in de Europese Unie. En in Vlaanderen is het de taak van de volgende Vlaamse regering om het middenveld te beschermen én financieel te blijven ondersteunen.

Als we echt de liberale democratie in Europa willen beschermen, moeten we niet alleen de rechtsstaat vrijwaren, maar ook het rijke en pluralistische middenveld in bescherming nemen én versterken.